

31 MEI 2007

bericht op brief van: 19 april 2007
 uw kenmerk: PZDB-B-07073
 ons kenmerk: RMW0705548/3/40
 afdeling: Handhaving natuur en milieu
 bijlage(n): 1
 behandeld door: W. Beilo
 doorkiesnummer: 0118-631981
 onderwerp: gedoogbeschikking proef verplaatsen
 zeegras

Hoofdingenieur-Directeur Rijkswaterstaat Zeeland
 Projectbureau Zeeweringen
 p/a Postbus 1000
 4330 ZW MIDDELBURG

PROJECTBUREAU ZEEWERINGEN	ACTIE	INF
DATUM ONTVANGST		
PROJECTMANAGER		X
MANAGER PROJECTBEHEERSING		
SECRETARIAAT		
TECHNISCH MANAGER		X
OMGEVINGSMANAGER		X
PROJECTSECRETARIS		
CONTRACTMANAGER		
TECHNISCHE Opleidingsovername		
TECHNISCHE Opleidingsovername		
TECHNISCHE Opleidingsovername		X
ARCHIEF nr. PZDB-B-07111		X
CIRCULATIE MAP		

verzonden: 30 MEI 2007

Middelburg, 22 mei 2007

Geachte heer,

Op 20 april 2007 hebben wij uw gedoogverzoek ontvangen om een proef te houden om Klein Zeegras te verplaatsen. De proef wordt gehouden op 2 locaties in de gemeente Tholen (Dortsman en Krabbekreek) vanaf 24 mei 2007. Hierbij laten wij u weten dat wij instemmen met uw verzoek. In de bijgevoegde beschikking lichten wij onze beslissing toe.

Voor de goede orde wijzen wij u op het volgende. Wanneer wij constateren dat u één of meerdere voorwaarden van de gedoogbeschikking niet naleeft, trekken wij de gedoogbeschikking onmiddellijk in. Verder kan de Officier van Justitie proces-verbaal laten opmaken en een strafrechtelijke vervolging instellen. Tenslotte vinden de activiteiten geheel voor uw risico plaats; u blijft aansprakelijk voor civielrechtelijke acties van derden.

De beschikking wordt bekend gemaakt in week 22 van 2007 in het regionale nieuwsblad De Eendrachtbode. Voor de bezwaarmogelijkheid verwijzen wij u naar de bijgevoegde beschikking. Wij zenden een afschrift van deze beschikking aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Tholen en het Functioneel Parket Handhavingseenheid te 's-Hertogenbosch.

Voor vragen over deze gedoogbeschikking kunt u contact opnemen met de heer W. Beilo, telefoon 0118-631981.

Bezwaar en voorlopige voorziening

Wij wijzen u erop dat u ingevolge artikel 7:1 van de Algemene wet bestuursrecht tegen deze beschikking binnen zes weken na de dag van verzending daarvan een bezwaarschrift kunt indienen bij ons college. Het indienen van een bezwaarschrift schorst niet de werking van de beschikking.

Het bezwaarschrift richt u aan:

Gedeputeerde Staten van Zeeland, Postbus 6001, 4330 LA Middelburg.

In uw bezwaarschrift neemt u tenminste op uw naam, uw adres, de datum, tegen welk besluit u bezwaar maakt en waarom, alsmede uw handtekening.

Indien tegen deze beschikking bezwaar is ingediend, kan tevens bij de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA 's-Gravenhage, een verzoek worden gedaan tot het treffen van een voorlopige voorziening.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten,

.voorzitter

.secretaris

GEDOOGBESCHIKKING VAN GEDEPUTEERDE STATEN VAN ZEELAND

1. Verzoek

Op 20 april 2007 hebben wij van de Hoofdingenieur-Directeur Rijkswaterstaat Zeeland het verzoek ontvangen om in de periode tussen 24 mei 2007 en 31 juli 2007 te gedogen dat een proef wordt gehouden om Klein Zeegras vanuit donorlocaties te verplaatsen naar andere locaties en de effecten hiervan te onderzoeken. De uitvoering van de proef zal plaats vinden op 2 locaties in de Oosterschelde, de Slikken van den Dortsman en de Krabbekreek (kadastraal bekend gemeente Tholen, sectie G 141, G 283, C 137, K 91 en K 97). De exacte locatie om zeegras te verplaatsen binnen de aangegeven percelen wordt tijdens de uitvoering van de proef bepaald en uitgemeten. De proef wordt gehouden vooruitlopend op het verkrijgen van de vereiste vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998. Wij hebben besloten in te stemmen met het gedoogverzoek. Dit besluit wordt in deze beschikking gemotiveerd. Daarbij gaan wij achtereenvolgens in op de gedoogsituatie, het provinciaal gedoogbeleid, de gevolgen voor de leefomgeving en de zienswijzen.

2. Gedoogsituatie

Het projectbureau Zeeweringen van Rijkswaterstaat versterkt de steenbekledingen van de dijken in Zeeland om de veiligheid tegen overstromingen te verbeteren. Bij een aantal van de dijktrajecten die in de periode van 2011 tot en met 2015 worden uitgevoerd, staat Klein Zeegras in de werkstroken die voor de dijkverbetering vergraven worden (15 meter vanuit de teen van de dijk). In deze werkstroken zal het zeegras verloren gaan. Het projectbureau Zeeweringen voelt zich hier verantwoordelijk voor en tracht er alles aan te doen om dit zeegras te redden. Hiervoor is de in Nederland aanwezige deskundigheid ingeschakeld. De deskundigen hebben voor het projectbureau een onderzoeksplan opgezet voor het verplaatsen van zeegras uit de werkstroken naar twee geschikte locaties in de Oosterschelde, de Dortsman en de Krabbekreek te Tholen. Dit onderzoeksplan is in april 2007 definitief geworden.

Het projectbureau wil de verplaatsingen in 2007 laten plaatsvinden, om in 2007, 2008 en 2009 te kunnen monitoren of het zeegras zich herstelt en de gebruikte methode eventueel verder geoptimaliseerd moet worden. De resultaten worden meegenomen in de voorbereiding van de verbetering van de dijktrajecten waar zeegras voorkomt. Deze voorbereidingen starten vanaf eind 2008. Het is van belang de proef in 2007 uit te voeren om de termijn van monitoren zo lang mogelijk te maken en uitsluitel te kunnen geven over het succes van de proef. De meest geschikte tijd om zeegras te verplaatsen en zo de proef tot een succes te maken is de periode vanaf circa half mei tot en met eind juni.

Het projectbureau heeft te laat een aanvraag om vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 ingediend om op de geplande aanvangsdatum van de proef (24 mei 2007) te kunnen beschikken over een vergunning. Omdat het projectbureau op 24 mei 2007 wil starten met de proef is het gedoogverzoek ingediend.

3. Gedoogbeleid

Toetsingskader

Gedoogverzoeken worden, sinds de inwerkingtreding op 1 april 2007, getoetst aan de provinciale handhavingnota "Oog op Zeeland". De leefomgeving is er soms bij gebaat om bewust af te zien van handhavend optreden. Dan is sprake van gedogen. De grenzen hiervoor zijn aangegeven in het "Gezamenlijk beleidskader inzake het terugdringen van het gedogen van milieuovertredingen", dat door de ministers van VROM en Verkeer en Waterstaat in oktober 1991 aan de Tweede Kamer is aangeboden en in de nota "Grenzen aan gedogen", die de minister van Justitie in oktober 1996 aan de Tweede Kamer heeft aangeboden. De provincie conformeert zich bij de uitvoering van haar gedoogbeleid aan beide documenten. Uitgangspunt van beleid is dat alleen actief wordt gedoogd. Dat wil zeggen dat in voorkomende gevallen een schriftelijke gedoogbeschikking is afgegeven, waaraan nadere voorwaarden kunnen zijn verbonden om schade voor de leefomgeving te beperken. De gedoogbeschikking is aan een termijn gebonden, die niet langer is dan strikt genomen noodzakelijk is. Voorts is bepaald dat gedoogsituaties uitzonderlijke situaties zijn. In beginsel wordt alleen gedoogd in overmacht- en overgangssituaties. Behal-

ve in overmacht- en overgangssituaties is gedogen denkbaar als gedogen klaarblijkelijk beter is in het achterliggende belang van de norm (bijvoorbeeld een proefproject in het belang van het milieu), een ander belang (bijvoorbeeld het vertrouwen in de overheid of het algemeen belang) zwaarder weegt dan het belang van handhaving van de norm. Bij gedoogsituaties vindt een belangenafweging plaats, waarbij gekeken wordt naar de concrete omstandigheden en waarbij diverse criteria worden gehanteerd.

Overwegingen

In dit geval is er sprake van een overgangssituatie omdat vooruit wordt gelopen op een te verlenen vergunning. Wij verwachten dat wij de benodigde vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 zullen verlenen. Op dit moment is er concreet vooruitzicht op legalisering doordat een ontvankelijke aanvraag is ingediend die kan leiden tot het verlenen van de gevraagde vergunning. Naar verwachting kan de vergunning worden verleend voor 31 juli 2007.

Hierna gaan wij in op de toetsingscriteria zoals opgenomen in ons beleid.

- Er mag geen sprake zijn van verwijtbaarheid van de verzoeker.

Van verwijtbaarheid is wel sprake omdat verzoeker de aanvraag om vergunning te laat heeft ingediend om tijdig over een vergunning te kunnen beschikken.

- De verzoeker moet voor de te gedogen situatie een ontvankelijke aanvraag om vergunning of ontheffing bij de provincie hebben ingediend. Daarbij moet een redelijke kans bestaan dat deze kan worden verleend.

Verzoeker heeft een ontvankelijke aanvraag om vergunning ingediend. Naar ons oordeel bestaat er een redelijke kans dat de gevraagde vergunning wordt verleend.

- Er moeten dringende redenen zijn, die de afgifte van een gedoogbeschikking rechtvaardigen.

Naar ons oordeel zijn er in dit geval dringende redenen die de afgifte van een gedoogbeschikking rechtvaardigen. Deze redenen zijn dat het wenselijk is dat over een zo lang mogelijke periode kan worden gemonitord of het zeegras zich na verplaatsing herstelt. Ook is het van belang om te kunnen nagaan of de gebruikte methode eventueel verder geoptimaliseerd dient te worden. De voorbereidingen voor verbetering van de dijktrajecten waar zeegras voorkomt starten vanaf eind 2008. Het is daarom van groot belang om de proef reeds in 2007 uit te voeren om de termijn van monitoren zo lang mogelijk te maken en uitsluitsel te kunnen geven over het succes van de proef. Omdat de meest geschikte periode voor het verplaatsen van het zeegras ligt tussen half mei en half juni is het van belang dat met de verplaatsing zo spoedig mogelijk een aanvang kan worden gemaakt.

- De te gedogen activiteit moet uit oogpunt van de leefomgeving op verantwoorde wijze kunnen plaatsvinden;

Gelet op de ingediende passende beoordeling en de mitigerende maatregelen die verzoeker zal treffen zijn wij ervan overtuigd dat verzoeker de proef op een voor de leefomgeving verantwoorde wijze laat plaats vinden.

- Afgifte van een gedoogbeschikking mag niet onredelijk zijn ten opzichte van derde belanghebbenden;

Derde belanghebbenden worden naar onze mening door de proef niet geschaad. Verzoeker heeft overleg gevoerd met diverse belanghebbenden om de proef aan te kondigen en draagvlak te verkrijgen. Deze belanghebbenden zijn Nationaal Park Oosterschelde, Zeeuwse Milieu Federatie, Staatsbosbeheer, Vogelbescherming, wetlandwacht van Tholen, Gemeente Tholen, Producentenorganisatie Mossel-

teelt en Rijkswaterstaat Dienst Zeeland. Zij hebben te kennen gegeven zich in de onderhavige plannen te kunnen vinden. De producentenorganisatie moet nog reageren.

- Er is sprake van een zwaarder wegend belang dan stringente handhaving van de norm (een belang dat niet gebaat is bij het toepassen van een sanctie).

Gelet op het belang van de proef voor het behoud van zeegras weegt het kunnen uitvoeren van de proef in dit geval naar onze mening zwaarder dan dat verzoeker met de aanvang van de start moet wachten op de vergunning. Zeegrasvelden vormen in Nederland en het buitenland een zeldzaam en bedreigd bijzonder habitat. Zeegrasvelden zijn vergelijkbaar met koraalriffen qua biodiversiteit. Ze zijn "ecosysteem ingenieurs" in die zin dat ze hun omgeving kunnen veranderen. Zeegrasvelden vangen bijvoorbeeld slib in, stabiliseren de bodem en maken het water helderder. Hiermee verbeteren ze ook hun eigen milieu. Er komen steeds meer wetenschappelijke aanwijzingen dat herstel (mitigatie) om deze reden beter zou kunnen gaan als op een grotere schaal wordt gewerkt: een paar plantjes zijn onvoldoende om het milieu voldoende te verbeteren. Bij klein zeegras (*Zostera noltii*) zijn er bijvoorbeeld aanwijzingen dat ze wadpieren kunnen buiten houden als de wortelmat voldoende dik is. Wadpieren ondergraven de plantjes en belemmeren afwatering bij laag water (– als er te weinig waterdynamiek is om de wadpieroepjes te verspoelen –).

- Er moet vertrouwen zijn in het naleefgedrag van de betrokken vergunning- of ontheffinghouder;

Wij hebben geen informatie dat het naleefgedrag van verzoeker het verlenen van een gedoogbeschikking niet rechtvaardigt.

- Gedogen kan niet alleen een tegemoetkoming richting de aanvrager zijn;

Gelet op het belang van de proef voor het behoud en mogelijk zelfs uitbreiding van het zeegras is gedogen niet alleen een tegemoetkoming aan aanvrager.

Wij overwegen op grond van bovenstaande criteria dat het aspect "verwijtbaarheid" in relatie tot de overige belangen niet zodanig zwaar weegt dat dit gedogen in de weg staat.

4. Gevolgen voor de leefomgeving

In verband met de veiligheid moeten de dijken rond het Natura 2000-gebied Oosterschelde verbeterd worden. Bij de uitvoering daarvan is het onvermijdelijk dat een strook van beschermde habitats langs de voet van de dijk ontgraven wordt. Deze verbeteringen zullen tot in 2015 door Projectbureau Zeeweringen plaatsvinden. Vanaf 2011 zullen er dijktrajecten aan de orde zijn, waarbij nu of in het recente verleden geconstateerd is dat er zeegras in de zone direct grenzend aan de dijktrajecten voorkomt. In het slechtste geval zal dit zeegras door het vergraven verloren gaan. Zonder nadere maatregelen is de kans daarop groot. Het betreft in totaal circa 0,8 ha zeegrasveld dat aangetast kan worden.

Zeegras vormt bij grotere dichtheden een bijzondere en belangwekkende leefomgeving voor organismen. In Nederland én het buitenland zijn zeegrasvelden een bedreigd habitat waarvan de arealen in de voorbije eeuw drastisch zijn afgenomen. In de Oosterschelde is het areaal sinds de Deltawerken drastisch verminderd en bedraagt nu circa 75 hectare. Het beleid is erop gericht om het areaal zeegras voor de Oosterschelde te behouden en zelfs te laten herstellen.

In 2006 zijn in de Oosterschelde twee dijktrajecten verbeterd waarbij zeegras langs de dijken voorkwam. In de Natuurbeschermingswet 1998-vergunningen is speciaal aandacht aan het minimaliseren van de effecten op het zeegras besteed. Door het Projectbureau Zeeweringen is daarbij onderzoek opgestart om kennis rond de effecten nader te ontwikkelen. Door Provincie Zeeland is daarbij geopperd om niet alleen de effecten te verkleinen, maar ook te bezien of (tijdelijke) transplantatie van zeegras tot de mogelijkheden behoort. Het onderhavige experiment is daarvan een vergaande uitwerking. Het beoogt

(uiteindelijk) niet alleen het behoud van het areaal zeegras dat bij de dijkverbetering verloren dreigt te gaan, maar heeft door de doordachte opzet mede een aanzienlijke kans in zich om een uitbreiding van het totale areaal zeegras in de Oosterschelde te realiseren. De opzet is daarbij zodanig dat het zeegras een kansrijke start krijgt, van waaruit de plant de omgeving zelf op vegetatieve wijze kan koloniseren. Essentie van het experiment is dat de negatieve invloed van wadpieren, die sinds de verminderde dynamiek in de Oosterschelde door de Deltawerken groter is geworden, lokaal wordt beperkt.

Het experiment kan niet worden uitgevoerd zonder enige bodemberoering en verstoring in het Natura 2000-gebied Oosterschelde. In de uitvoering zullen de effecten door uitgebreide mitigerende maatregelen zoveel als mogelijk voorkomen, dan wel geminimaliseerd worden. Om de effecten op de beschermde natuurwaarden te kunnen beoordelen is bij de vergunningaanvraag Natuurbeschermingswet 1998 en de aanvraag voor deze gedoogbeschikking het rapport PZDB-R-07032 'Passende beoordeling voor transplantatieproeven met klein zeegras (Oosterschelde)' (19 april 2007), opgesteld door Arcadis, gevoegd. Dit rapport vormt naar ons oordeel een goede basis voor de beoordeling van de effecten. De navolgende beoordeling is daar dan ook grotendeels op gebaseerd. Ook de expertise die binnen de Provincie Zeeland beschikbaar is, is op detail betrokken in de beoordeling. Op 9 mei 2007 is het rapport PZDB-R-07076 'Passende beoordeling voor transplantatieproeven met klein zeegras (Oosterschelde)' (9 mei 2007), opgesteld door Arcadis, aan het bevoegd gezag ter beschikking gesteld. Het rapport is een verbeterde versie van die van 19 april 2007. Op enkele kleinere onderdelen is het rapport aangevuld en aangepast. Ten aanzien van de inhoudelijke beoordeling van de effecten op de leefomgeving leiden de aanpassingen niet tot een ander oordeel. Ten opzichte van de tekst in de conceptgedoogbeschikking is deze paragraaf enigszins aangepast, hetgeen leidt tot een betere en vollediger onderbouwing van de beoordeling. Ook zijn de voorwaarden in deze gedoogbeschikking ten opzichte van de conceptgedoogbeschikking nader aangevuld. In feite betekenen deze aanvullingen geen verandering van de voorgenomen activiteiten, maar maken alle mitigerende maatregelen in de uitvoering van de zeegrasproef expliciet als voorwaarden in de gedoogbeschikking.

Het experiment kent op hoofdlijnen de volgende onderdelen:

- Het 'voorbehandelen' van de transplantatielocaties bij de Slikken van den Dortsman Noord en in de Krabbenkreek middels een 'beschelping'- of de 'benetting-methode' (mei/juni 2007).
- Het 'steken' van de zeegraszoden op de donorlocaties en het behandelen van de donorlocaties met de 'beschelpingmethode' (mei/juni 2007).
- Het planten van de zeegraszoden op de voorbehandelde proeflocaties (mei/juni 2007).
- Monitoring: het uitvoeren van metingen om de resultaten van het experiment op wetenschappelijk verantwoorde wijze te kunnen bepalen (mei-juli 2007; ook daarna, maar dat valt buiten deze gedoogbeschikking).

Door het experiment kunnen de volgende negatieve effecten op beschermde natuurwaarden in het Natura 2000-gebied Oosterschelde optreden:

- Blijvend of tijdelijk verlies van areaal zeegras.
- Tijdelijke verstoring van broedvogels.
- Tijdelijke verstoring van foeragerende vogels.
- Tijdelijke verstoring van overtijende vogels.
- Tijdelijke verstoring/beroering van habitats.

Overige effecten op beschermde natuurwaarden achten wij uitgesloten, dan wel nihil.

A Effecten op zeegras

Voor de proef is maximaal iets minder dan 0,1 ha zeegraszoden vanuit de donorlocaties benodigd. Deze zoden zullen worden verzameld op locaties waar het zeegras, althans zonder maatregelen, hoe dan ook door de dijkverbeteringen verloren zullen gaan. De zoden zullen met grote zorg behandeld worden. De zoden worden getransplanteerd naar zorgvuldig geselecteerde locaties waar in het (vrij) recente verleden zeegras voorkwam en/of de leefomstandigheden (hoogteligging, sedimentsamenstelling) inmiddels zodanig zijn dat de kans op 'aanslaan' van de zoden zo groot mogelijk is. Om het negatieve effect van wadpieren op de ontwikkeling van zeegras te voorkomen zullen de proeflocaties voorbehandeld worden

door het aanbrengen van een schelpenlaag of netten in de bodem. Voor de schelpenlaag worden gebiedseigen schelpen gebruikt. De voorbehandelde vlakken zijn qua oppervlakte groter dan de verplante zoden, zodat vanuit de zoden de directe omgeving via vegetatieve uitbreiding, zonder de negatieve of met verminderde beïnvloeding door wadpieren, gekoloniseerd kan worden.

Op de donorlocaties zal de bodem na het verwijderen van de zeegraszoden met de beschermingsmethode behandeld worden, zodat ook deze zone mogelijk opnieuw door zeegras vanuit de directe omgeving gekoloniseerd kan worden. Door de initiatiefnemer is aangegeven dat wanneer dit daadwerkelijk gebeurt dat zeegras bij de dijkverbetering van dat dijktraject ook als mitigerende maatregel verplant zal worden.

Naar ons oordeel doet de initiatiefnemer zijn uiterste best om de toekomstige onvermijdelijke schade aan zeegras langs te verbeteren dijktrajecten te mitigeren. De eventuele negatieve effecten van het experiment achten wij in het licht van de kans op het behoud of zelfs het vergroten van het areaal zeegras in de Oosterschelde dan ook als niet significant en aanvaardbaar.

B Effecten op broedvogels

Om de transplantatielocatie in de Krabbenkreek te bereiken zal materieel over de zogenaamde Schapendam net iets ten oosten van het midden van het Schor van Sint-Annaland naar het slik gereden worden. De Schapendam doorsnijdt het schor in een deel dat relatief laag in de zonering ligt en vooral uit laag en middelhoog schor bestaat. Het lage schor wordt regelmatig door het vloedwater overstroomd en het middelhoge schor in de zomer tijdens springtij. In de nabijheid van de transportroute is enige hogeschor-vegetatie aanwezig. Uit inventarisaties blijkt dat er enkele vogels in de nabijheid van de Schapendam broeden, waarvan de tureluur de enige is die in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 als broedvogel beschermd is. Daar de Schapendam alleen gedurende korte tijd en enkele keren door mensen en enig materieel gepasseerd wordt (schelpen en de zeegraszoden worden met een boot aangevoerd), zal de verstoring van broedvogels gering zijn. Vogels verlaten wellicht het nest en alarmeren, maar zullen binnen enkele minuten weer op het nest terugkeren. Dit zal geen blijvende schade op de broedvogels hebben. Daarenboven zijn er mitigerende maatregelen opgenomen om het overrijden van eventuele nesten door het materieel te voorkomen.

In de directe omgeving van de overige locaties waar gewerkt wordt en waar op de buitenberm gereden wordt (dus voorland, dijk en buitenberm), zal voorafgaand aan de werkzaamheden door een daartoe deskundige onderzoeker nagegaan worden of er territoria en/of nesten van vogels zijn (met name bontbek- en strandplevier). Deze territoria/nesten zullen nauwkeurig op een kaart worden ingetekend. Nesten/territoria zullen worden gemeden. Indien dit onmogelijk is, dan zal tenminste de eerste keer door een deskundige voor het voertuig uit worden gelopen om er voor te zorgen dat het nest onbeschadigd gepasseerd kan worden.

Naar ons oordeel zullen de effecten op broedvogels nihil of zeer gering, niet significant en aanvaardbaar zijn.

C Effecten op foeragerende vogels

De slikken rond de proeflocaties op de Slikken van den Dortsman en in de Krabbenkreek fungeren als foerageerplaats voor wadvogels. Tijdens de uitvoering van de verplantingswerkzaamheden kunnen foeragerende vogels verstoord worden. De foeragerende vogels hebben echter ruime mogelijkheden om naar andere locaties in de omgeving uit te wijken. De aantallen in en rond de Oosterschelde aanwezige en foeragerende vogels zijn juist in de periode van de voorbehandeling en de transplantatie, de voorzomer, het laagst. Daarenboven neemt de biomassa aan bodemdieren (vogelvoedsel) juist in die voorzomer snel toe en is de voedselbehoefte van vogels vanuit de warmere weeromstandigheden minder groot. De verstoring als gevolg van de voorbehandeling en transplantatie zal er dus niet toe kunnen leiden dat vogels onvoldoende in de gelegenheid zijn om voldoende voedsel te verzamelen. De monitoring zal enige verstoring teweegbrengen. Het effect hiervan zal zeer lokaal en beperkt zijn. Effecten op foeragerende vogels beoordelen we dan ook als zeer gering, niet significant en aanvaardbaar.

D Effecten op overtijdende vogels

Het Schor van Sint-Annaland fungeert als hoogwatervluchtplaats voor wadvogels. Het exacte terreingebruik van overtijdende wadvogels is meestal afhankelijk van de hoogwaterstanden; naarmate de waterstanden hoger zijn, zullen ze dichterbij de dijk langs het gebied overtijden. De locaties waar de vogels

zich tijdens hoogwater ophouden bevindt zich in de regel 200 meter of meer van de Schapendam af (200 meter naar het oosten en in de zuidwestelijke hoek van het schor). Soms staan ze echter langs de gehele rand van het schor. Eventueel verstoorde vogels kunnen op hetzelfde schor, dus iets verderop, een veilige en voor hen gebruikelijke hoogwatervluchtplaats vinden.

Bij de Slikken van den Dortsman bevinden de dichtstbijzijnde hoogwatervluchtplaatsen zich op respectievelijk 200 en 250 meter van de proeflocatie. Eén van beide hoogwatervluchtplaatsen ligt op de transportroute van en naar de proeflocatie. Verstoring van overtuigende vogels treedt op als de vogels dichter dan 200 meter genaderd worden. Buiten de maand juni zal niet tussen drie uur voor en drie uur na hoogwater gewerkt worden en zal er geen verstoring van overtuigende vogels op kunnen treden. In juni bevinden zich kleine aantallen steltlopers en zwemvogels in de Oosterschelde en zullen er nauwelijks vogels op de hoogwatervluchtplaatsen aanwezig zijn. Hetzelfde geldt voor de donorlocaties.

Negatieve effecten op de overtuigende vogels treden naar ons oordeel niet op of zijn van zeer geringe, niet significante en aanvaardbare aard.

E Effecten op habitats

Effecten op habitats zijn bij dit experiment in beginsel op de bij laagwater droogvallende slikken en op het schor te verwachten.

Bij de slikken zal in totaal circa 0,7 ha (Dortsman) en 1,1 ha (Krabbenkreek) bodem beroerd worden. Dit betreft het vergraven van de bodem voor het 'beschelpen' of het 'benetten', het tijdelijk opslaan (gedurende de laagwaterperiode) van ontgraven sediment langs de proeflocaties en het uitsmeren van eventueel overtollig sediment in de directe omgeving van de proeflocaties. Om de bodem zoveel mogelijk te ontzien zal materieel met een lage wieldruk ingezet worden. Gezien de geringe oppervlakte ten opzichte van het totaal oppervlak slikken in de Oosterschelde en de natuurlijke dynamiek in de bodem door bijvoorbeeld (najaars)stormen, waarbij grote hoeveelheden sediment opgewerveld worden, kan dit effect als tijdelijk en van geringe, niet significante omvang beoordeeld worden. Mogelijk versterkt de bodembeoering in eerste instantie de autonome verlaging van het slik (zandhonger), maar daar tegenover staat dat het zeegras, wanneer het aanslaat, juist een remmende invloed op de bodemverlaging heeft. Het eventuele negatieve effect achten wij gering, niet significant en aanvaardbaar.

Om de transplantatielocatie in de Krabbenkreek te bereiken zal materieel over de zogenaamde Schapendam net iets ten oosten van het midden van het Schor van Sint-Annaland naar het slik gereden worden. Om negatieve effecten op de schorvegetatie op de dam zoveel als mogelijk te voorkomen zal niet in de periode rond springtij over de Schapendam gereden worden. Door die periode te vermijden wordt de periode waarin de bodem eventueel het meest drassig en voor beschadiging gevoelig is vermeden. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van voertuigen met een lage wieldruk. De planten op de Schapendam worden weliswaar enigszins aangetast, maar kunnen zich daarna herstellen. In het verleden heeft ook al transport over deze dam plaatsgevonden. Effecten door bodemverdichting zijn daarom ook minder waarschijnlijk. Daarenboven zijn het aantal transportbewegingen beperkt omdat alleen een kraan c.q. graafmachine hier zal passeren. De schelpen en de zeegraszoden zullen met een boot aangevoerd worden. Het eventuele negatieve effect achten wij gering, niet significant en aanvaardbaar.

F Conclusie

Het experiment met het transplanteren van zeegras is een uiterste poging van Projectbureau Zeewerdingen om het zeegras dat bij de verbetering van de dijken onvermijdelijk verloren dreigt te gaan te redden. De best beschikbare deskundigheid in Nederland is gemobiliseerd om het experiment succesvol vorm te geven en een uitgebreide set mitigerende maatregelen zal worden doorgevoerd om de negatieve effecten te minimaliseren. In het slechtste geval vindt enige, tijdelijke verstoring van beschermde habitats en vogels plaats en gaat bijna 0,1 ha zeegras enkele jaren eerder dan noodzakelijk verloren. Daar tegenover staat dat met het experiment kennis verworven wordt waarmee enerzijds de effecten van de dijkversterkingen op zeegras steeds beter voorkomen of verzacht kunnen worden en anderzijds een aanzienlijke kans op herstel van het areaal zeegras in de Oosterschelde geeft. Ook genereert het experiment kennis die in het algemeen voor het beheer van zeegras benut kan worden, zowel in de Oosterschelde als daarbuiten. Daarenboven leveren zeegrasvelden mogelijk een bijdrage aan de stabilisatie van de bodem en remmen daarmee de negatieve effecten van de zandhonger in de Oosterschelde.

De natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Oosterschelde zullen door het experiment naar ons oordeel niet worden aangetast. De eventuele negatieve effecten achten we onvermijdelijk, van geringe omvang en mede in het licht van de kans op het behoud of zelfs vergroten van het areaal zeegras in de Oosterschelde niet significant en aanvaardbaar.

5. Zienswijzen

Op 26 en 27 april 2007 hebben wij een conceptgedoogbeschikking gezonden aan aanvrager en een aantal instanties. Daarbij hebben wij verzocht om eventuele zienswijze uiterlijk 8 mei 2007 aan ons bekend te maken. Rijkswaterstaat Zeeland heeft op 2 mei 2007 meegedeeld geen opmerkingen te hebben. Staatsbosbeheer heeft op 7 mei 2007 meegedeeld geen bezwaar te hebben. Andere zienswijzen hebben wij niet ontvangen.

6. Besluit

Wij hebben op grond van het bovenstaande besloten om de gevraagde gedoogbeschikking te verlenen voor de periode 24 mei 2007 tot en met 31 juli 2007. Tijdens deze periode mag binnen het gebied dat is aangegeven in de bij het gedoogverzoek behorende plattegrond worden gestart met een proef vooruitlopende op het verlenen van de vereiste vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998. Wij gedogen dat Klein Zeegras wordt opgenomen op donorlocaties waarna een schelpenlaag wordt aangebracht. De locaties waar het Klein Zeegras zal worden terug geplant worden, indien noodzakelijk, eerst geschikt gemaakt door het aanbrengen van een schelpenlaag of netten.

Aan de gedoogbeschikking verbinden wij de volgende voorwaarden.

1. Het experiment dient strikt te worden uitgevoerd conform de aanvraag, voor zover niet in tegenspraak met de hieronder geformuleerde voorwaarden.
2. Op zowel de donor- als de proeflocaties zal niet tussen drie uur voor en drie uur na hoogwater worden gewerkt, met uitzondering van de proeflocatie Krabbenkreek en de maand juni.
3. Voor alle benodigde activiteiten voor de transplantatie van zeegras op de locatie Slikken van den Dortsman Noord mag het gebied maximaal vijf werkdagen betreden worden.
4. Voor alle benodigde activiteiten voor de transplantatie van zeegras op de locatie Krabbenkreek mag het gebied maximaal tien werkdagen betreden worden.
5. Het zeegras dient een bedekking van minimaal 10% te hebben om voor transplantatie in aanmerking te komen.
6. Alleen binnen 15 meter vanaf de knik van de dijkglooiing met het slik ('de visuele dijkteen') mag zeegras op de donorlocaties als zoden voor het verplanten verzameld worden.
7. Buiten de donor- en transplantatielocaties mogen zeegrasvelden niet worden betreden of beroerd.
8. Alle donorlocaties moeten door de beschelpingmethode geschikt worden gemaakt voor rekolonisatie. Om effecten op het zeewaarts liggende slik zoveel als mogelijk te voorkomen dient het sediment dat hierbij tijdelijk vrijkomt in de richting van de dijk te worden geplaatst.
9. Indien de donorlocaties door zeegras gerekoloniseerd wordt en de transplantatieproef succesvol verloopt, moet het (nieuwe) zeegras bij de verbetering van het dijktraject ook verplant worden.
10. Het materieel dat op het slik benodigd is heeft een maximale wioldruk van 1700 kg/m².
11. Schelpen en zeegraszoden worden op de proeflocatie in de Krabbenkreek niet over het schor, maar met een droogvallende boot (platbodem) aangevoerd.
12. Vóór aanvang van de 'voorbehandeling' van de bodem (aanbrengen netten of schelpenlaag) en de transplantatiewerkzaamheden wordt een 'toolbox-meeting' gehouden waarin de relevante mitigerende maatregelen worden uitgelegd aan betrokken werknemers.
13. Tijdens de gehele uitvoering van het experiment is minstens één ter zake deskundige medewerker (lid van het onderzoeksteam) ter plaatse van de uitvoering en bewerkstelligt dat de werken conform de plannen en de mitigerende maatregelen plaatsvinden.

14. De 'voorbehandeling' en de transplantatie vinden plaats in de periode 25 mei-30 juni 2007.
15. Op elk van beide proeflocaties mag maximaal 125 m³ schelpen en 7050 m² net worden aangevoerd en in de bodem gebracht.
16. Het gebruikte schelpenmateriaal dient afkomstig te zijn uit de Oosterschelde.
17. Zo mogelijk dient gebruik gemaakt te worden van afbreekbaar net-materiaal.
18. Indien de methode effectief genoeg is (te beoordelen in een nu lopende beschelpingproef), dient de 'eenvoudige' beschelpingmethode toegepast te worden, omdat deze de minste negatieve effecten heeft. De beoordeling van de effectiviteit is aan de betrokken onderzoeksgroep.
19. Het benodigde materieel voor de plaatsing van netten, beschelping en transplantatie van zeegras zal steeds via de dichtstbijzijnde dijkovergang de dijk oprijden om vervolgens via de buitenberm naar de zeegraslocatie te rijden. (Geldt niet voor de proeflocatie langs de Krabbenkreek; zie daarvoor voorwaarde 11)
20. In de directe omgeving van de locaties waar gewerkt wordt en waar op de buitenberm gereden wordt (dus voorland, dijk en buitenberm) moet voorafgaand aan de werkzaamheden door een daartoe deskundige onderzoeker nagegaan worden of er territoria en/of nesten van vogels zijn (met name bontbek- en strandplevier). Deze territoria/nesten moeten nauwkeurig op een kaart worden ingetekend. Nesten/territoria moeten worden gemedend. Indien dit onmogelijk is, dan zal tenminste de eerste keer door een deskundige voor het voertuig uit moeten worden gelopen om er voor te zorgen dat het nest onbeschadigd gepasseerd kan worden. In de toolbox-meeting wordt hier specifiek aandacht op gevestigd, met overdracht van het kaartmateriaal.
21. Maximaal mag op de Slikken van den Dortsman 0,71 ha en in de Krabbenkreek 1,1 ha slik bevoerd worden.
22. Maximaal tien dagen mag in mei of juni 2007 met een kraan c.q. graafmachine in een rechte lijn over de Schapendam in het Schor van Sint-Annaland naar de proeflocatie Krabbenkreek gereden worden. Dit geldt vanaf 25 mei 2007, met uitzondering van de periode 16 t/m 21 juni 2007.
23. Personen die meewerken aan het experiment lopen niet afzonderlijk over de Schapendam, maar als 'groep', bij voorkeur achter de kraan.
24. Het slik wordt alleen betreden voor de noodzakelijke werkzaamheden.
25. De eerste maal dat de kraan de Schapendam betreedt loopt een deskundige voor de kraan uit om te voorkomen dat eventuele nesten overreden worden. Bij vondst van een nest wordt niet door het schor om het nest gereden (en schorvegetatie beschadigd), maar er dusdanig overheen gereden dat het nest niet door de wielen of rupsbanden geraakt wordt. De nesten worden gemarkeerd, zodat de machinist er ook bij navolgende ritten overheen rijdt zonder de nesten te raken.
26. Ook voor de monitoringsactiviteiten lopen de onderzoekers via de Schapendam als groep naar de proeflocatie. Het schor ter weerszijden van de dam wordt niet betreden.
27. Monitoringswerkzaamheden wordt door een groep van maximaal 6 personen uitgevoerd.
28. Er wordt geen geluidsapparatuur of geluidproducerende apparatuur gebruikt anders dan strikt noodzakelijk is (voor de uitvoering en in verband met communicatie of veiligheid).
29. De antiwadpier- en transplantatie-werkzaamheden vinden bij voorkeur plaats in de maand juni. Alleen als het niet anders kan kunnen de werkzaamheden ook eind mei plaatsvinden (d.w.z. vanaf 24 mei).
30. Het te gebruiken schelpenmateriaal (afkomstig uit de Oosterschelde) dient zo ecologisch verantwoord te zijn gewonnen als mogelijk is.
31. Het te gebruiken materieel moet zó licht zijn dat de gestelde wieldruk niet overschreden wordt, maar mag niet zó klein zijn dat het werk niet in het gestelde aantal werkdagen en transportbewegingen kan worden uitgevoerd.
32. In de periode mei-juli 2007 vindt monitoring op de twee proeflocaties plaats. Op één moment wordt niet in meer dan drie proefvelden van 50 bij 50 meter tegelijk gewerkt. Om eventuele verstoring van vogels zo veel mogelijk te beperken en toch adequaat te kunnen monitoren, geldt de volgende maximale monitoringsfrequentie in bezoeken per maand: mei: 3 keer, juni: 4 keer en juli 4 keer.
33. Eventuele golfmetingen waarvoor ook tijdens de hoogwaterperiode aanwezigheid van personen in het veld vereist is, zullen worden verricht in de maand juni op dagen dat tijdens de laagwaterperi-

- ode ook andere parameters gemonitord worden. In deze maand zijn er niet of nauwelijks steltlopers op de omringende hoogwatervluchtplaatsen aanwezig, of in zeer lage aantallen.
34. Op de proeflocatie Dortsman-Noord mag in totaal bij alle werkzaamheden niet meer dan 4300 kuub grond worden vergraven (ca. 4260 bij de voorbereiding en ca. 30 bij de transplantatie; naar boven afgerond).
  35. Voor het aanvoeren van het benodigde schelpenmateriaal op de proeflocatie Dortsman-Noord mogen niet meer dan 10 heen- en retourritten van vrachtwagens over het slik plaatsvinden (uitgaande van een bakinhoud van 15 kuub per vrachtwagen en/of 10 ton laadvermogen).
  36. Het is de aanvoerboot toegestaan droog te vallen op het slik op of nabij de proeflocatie Krabbenkreek.
  37. Op de proeflocatie Krabbenkreek mag in totaal bij alle werkzaamheden niet meer dan ca. 4900 kuub grond worden vergraven (ca. 4760 bij de voorbereiding en 70 kuub bij de transplantatie, naar boven afgerond).
  38. De benodigde kraan c.q. graafmachine bij de proeflocatie Krabbenkreek heeft rupsbanden of ballonbanden.
  39. De start van de veldwerkzaamheden dient te worden gemeld aan de heer C. Beekman (0118-631956, c.beekman@zeeland.nl), beleidsmedewerker handhaving van de Provincie Zeeland.
  40. De initiatiefnemer houdt de provincie Zeeland op de hoogte van de resultaten van het experiment. Eventuele voortgangsrapportages, rapporten en publicaties worden ook aan de provincie ter beschikking gesteld. Daarnaast dient de initiatiefnemer de provincie ook uit te nodigen voor eventuele presentaties over de resultaten van het experiment. Stukken of uitnodigingen dienen gericht te worden aan de heren B. Bouwman en E.C. Stikvoort van de Directie Ruimte, Milieu en Water van de Provincie Zeeland.

gedeputeerde staten,
 voorzitter
 ,secretaris

